

Izšlo je v letu 2015

Ahačič, Kozma

Jezični možje : zgodba o slovenskem jeziku

Ljubljana : Rokus Klett, 2015, 47 str.

Drobna knjižica *Jezični možje* mladega bralca na preprost in duhovit način popelje skozi zgodovino slovenskega jezika. Nekoliko idealizirana zgodba časovno sega od nastanka jezika v 7. stoletju pa vse do danes. Na izvirni način pripoveduje o tem, kako se je slovenščina počasi oblikovala ter pretvorila v pisni, knjižni in narodni jezik. Avtor knjige je dr. Kozma Ahačič, izvrsten poznavalec zgodnejše zgodovine slovenskega knjižnega jezika. Vsebinsko jo dopolnjujejo in nadgrajujejo domiselne ilustracije arhitekta Jake Vukotiča. K lažji časovni orientaciji bralcu pomaga časovni trak na vrhu posameznih strani, ki nakazuje, kateremu obdobju pripadajo opisani mejniki.

Avtor, ki je mladim namenil že delo *Primož Trubar.doc*, s knjigo *Jezični možje* želi doseči, da otroci spoznajo temeljne korake v razvoju slovenskega jezika, najpomembnejše jezikoslovce oziroma »jezične možje« ter mejnike v rasti slovenščine kot državnega jezika. Hkrati pa naj se zavejo dragocenega dejstva, da se je slovenščina, ob boku večjih jezikov tujih narodov, ohranila do danes. Ob splošnem pomanjkanju izvirnih slovenskih poučnih del za mladino je knjižica več kot dobrodošla.

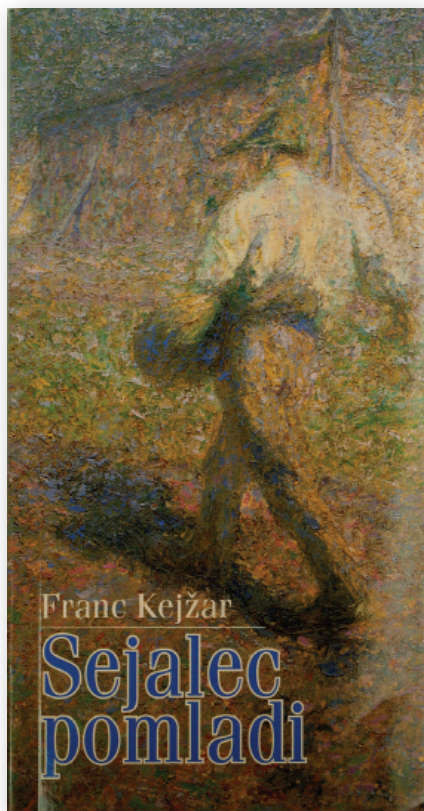

Ana Marija Miklavčič

Kejžar, Franc

Sejalec pomladi : fantazije o življenju in delu slikarja Ivana Groharja

Ljubljana : Župnijski zavod Dravlje, 2015, 192 str.

Jezuit Franc Kejžar, po rodu iz Sorice, se že od otroštva zanima za slikarja Ivana Groharja. Z njegovo umetnostjo ga je seznanjal sosed Miro Kačar, tudi sam slikar. Kejžar je v mladosti rad risal, a ga je pot kasneje zanesla v duhovniški stan; diplomiral je tudi iz slavistike in primerjalne književnosti. Groharjeva biografija *Sejalec pomladi* je njegovo peto izdano delo.

Avtor na zelo svojevrsten način opisuje dramatično življenjsko pot svojega rojaka. Delo, ki je nastajalo štiri leta, temelji na resničnih dogodkih iz Groharjevega življenja. Kejžar jih je dobil s prebiranjem različne literature. Opiral se je predvsem na dela Antona Podbevška, Janeza Kajzerja in Franceta Steleta. Slikarjevo zgodbo sestavi iz posameznih impresij, vanjo vključi spomine Groharjevih sodobnikov, ocene kritikov in poznavalcev njegovega dela, poročila časnikov in svoje poetične fantazije.

Knjiga nam odstira življenje mladega kmečkega fanta iz Geblarjev, ki je z neverjetno voljo, po letih trdih bojov,

postal slikar. Za njegovo umetniško ustvarjanje je bilo pomembno srečanje z Rihardom Jakopičem, ki ga je vključil v svoj krog utemeljiteljev narodne umetnosti. Pod njegovim vplivom se je Grohar preusmeril od realizma k impresionizmu, od slikanja nabožnih motivov k slikanju krajine in prizorov iz kmečkega življenja. Pomembno mesto v zgodbi ima najbolj dramatičen dogodek slikarjevega življenja. Grohar je bil obsojen na zaporno kazen, ker si je v finančnih škripcih »izposodil« denar Slovenskega umetniškega društva, katerega blagajnik je bil. Sramota in revščina sta ga spremljali vse do prezgodnje smrti v zgodnjih štiridesetih letih. V zvezi s tem dogodkom je prikazan tudi boj med klerikalci in liberalci. Precejšen del biografije je namenjen opisu Groharjevih najodmevnejših slik.

Ana Marija Miklavčič

Maurer, Neža

Vida Voda

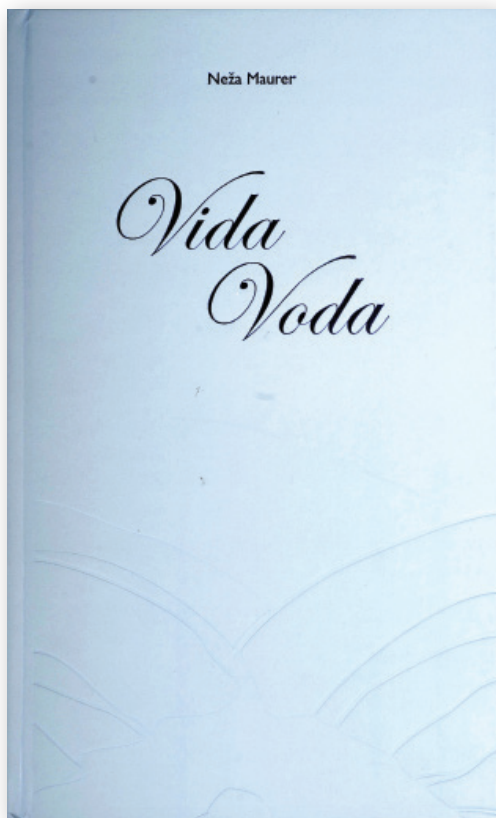
Škofja Loka : Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, 2015, 49 str.

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v počastitev sedemdesetletnice svojega delovanja izdala pesniško zbirko Neže Maurer *Vida Voda*. Vsem dobro znana pesnica, pisateljica ter častna občanka Škofje Loke je s svojim delom pustila neizbrisen pečat v slovenskem literarnem prostoru, v katerem je prisotna že več kot šestdeset let.

Knjiga se bere kot povest v verzih in je slavospev lepotam narave ter življenju, v katerem se prepletajo bolečina, ljubezen, osamljenost in tudi minevanje. Z njo se pesnica v zreli starosti vrača v mladost. Maurerjeva je zgodbo o plavolasi deklici Vidi dolgo nosila v sebi. Navdih zanjo je dobila na avtobusni postaji med mimobežnim srečanjem z mladim očkom, ki je grobo zavrnil prošnjo svetlolase deklice s posebnimi potrebami, da bi jo vzel v naročje. Dejanje je pesnico osebno prizadelo, zato se je odločila, da dogodek prelije v poezijo. Trpka zgodba se odvija v bližnjih Gorajtah, kjer je pesnica prebila veliko svojega časa. V nedrje tamkajšnjega gozda se po tolažbo zateče užalostena deklica Vida. Sprejme jo sočutna in razumevajoča narava s potokom, z drevesi, s soncem in z živalmi. Pobeglo deklico najde polbratrec. Vida ugotovi, da je *dom ljubeča bližina in mir*.

Knjiga je posvečena vsem drugačnim, ki si po avtoričinih besedah zaslužijo enake možnosti za življenje. Spremno besedo k pesniški zbirki sta prispevala škofjeloški župan Miha Ješe in Marko Črtalič, ilustracije pa akademska slikarka Mirna Pavlovec.

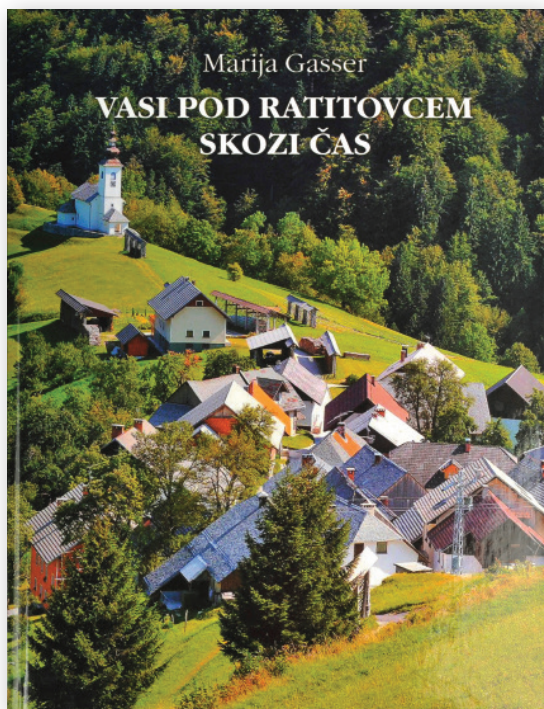
Ana Marija Miklavčič

Gasser, Marija

Vasi pod Ratitovcem skozi čas = Drfe under Ratitovc durh't cajt

Železniki : samozal., 2015, 215 str.

Učiteljica Marija Gasser iz Železnikov je izdala kroniko *Vasi pod Ratitovcem skozi čas*, v kateri opisuje življenje vasi Zgornje in Spodnje Danje ter zaselkov Zabrdno, Trojar, Torka in Ravne ter deloma Sorice, s katero so bile te vasi povezane. Besedilo dopolnjujejo odlične fotografije. Kronika časovno sega od 13. stoletja do današnjega časa. Gradivo za knjigo je avtorica začela zbirati pred dvajsetimi leti, ko je na smetišču šole v Zabrdnu poleg ostalih šolskih predmetov po naključju našla tudi šolsko kroniko. Začela je načrtno iskati pisne virov, stare predmete in fotografije, obiskovala je arhive in muzeje. Pomemben vir

podatkov so bili domačini ter župnijska kronika v Sorici. Zanimanje za vasi je spodbudilo tudi dejstvo, da iz Zabrdna izhaja njen mož.

Loška gospoda je na prazno območje pod goro Ratitovec in Soriško planino naselila južne Tirolce iz Pustriške doline, da bi kultivirali krajino, ki je bila zelo podobna tisti, od koder so priseljenci prihajali. Prebivalci podgorskih vasi so zaradi lege vasi živeli odmaknjeno, vendar so bili neverjetno napredni in sposobni gospodarji, ki so znali dobro preživeti v visokogorski krajini, na nadmorski višini okrog 1000 m. S seboj so prinesli znanje tirolskih prednikov ter kulturo in vero, skozi stoletja pa izoblikovali svoj jezik, ki je preživel do 2. svetovne vojne. S pomočjo ene izmed domačink je Gasserjeva sestavila slovar jezikovnih značilnosti izpred sto let in ga vključila v kroniko. Podgorci so se preživljali z govedorejo, rejo drobnice ter s sadjarstvom. Bili so tudi spretni rokodelci. Ker so bili odlični drvarji, so jih na delo klicali v daljne dežele, od koder so prinašali različne novosti. Med sabo so v sožitju živeli gruntarji, kajzarji in gostači. Knjiga poleg zgodovinskega pregleda opisuje tudi šege in navade ob različnih praznovanjih, kmečka

opravila, prinaša utrinke iz šolskih kronik, predstavlja znamenja, kapelice in razpela ter pesmi. Zajema še razlago poimenovanj vasi, hišna in ledinska imena ter opisuje poti, po katerih so hodili domačini.

Poseben poudarek je posvečen dogajanju po 2. svetovni vojni, ko je bilo neznano kje ubitih 24 Podgorcev, predvsem gospodarjev kmetij. Hkrati je bilo na Koroško izgnanih 90 ljudi, od tega 62 otrok. Tamkajšnjim ljudem so odvzeli domove, državljanstvo, jih razlastili premoženja, prepovedali njihov jezik in spremenili priimke zaradi njihovega nemškega porekla.

Knjiga je začela nastajati skupaj s prizadevanji za postavitev spominske plošče izginulim Podgorcem. S kroniko avtorica želi Podgorcem povrniti dobro ime in ohraniti bogato zgodovino vasi pred pozabo, še posebej zato, ker so te vasi, razen Spodnjih Danj, danes prazne.

Ana Marija Miklavčič

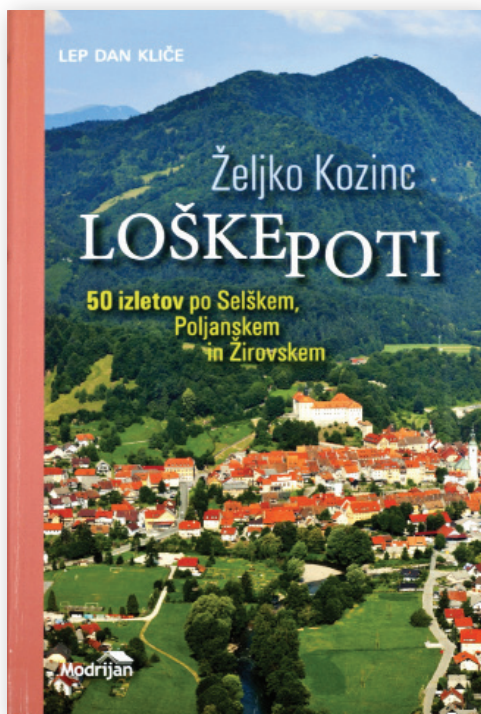
Kozinc, Željko

Loške poti : 50 izletov po Selškem, Poljanskem in Žirovskem

Ljubljana : Modrijan, 2015, 183 str.

Željko Kozinc, priljubljen avtor zbirke vodnikov *Lep dan kliče*, v svojem osmem izletniškem vodniku potuje po Škofji Loki, Poljanski in Selški dolini ter žirovskem koncu, včasih pa pokuka tudi čez meje omenjenih področij. Knjiga opisuje 50 izletniških poti po hribih, dolinah, večjih in manjših krajih ter zaselkih in kmetijah. Dostop do nekaterih izletniških točk je mogoč z več strani, zato razporejanje izletov po glavnih dolinah ni vedno najbolj smiselno, avtor opozori v uvodu.

Škofjeloški konec je dobro prepreden z označenimi potmi, s smerokazi in z informativnimi tablami in zato zelo prijazen do obiskovalcev, ki lahko uživajo v neokrnjeni naravi in gostoljubju odprtih kmetij. Vodnik nam

predstavi vrsto hribov, posejanih s cerkvami, naravne in kulturne spomenike, jezera in slapove, večkrat pa nas popelje tudi med ljudi in njihove usode v različnih časih. Posebno mesto v vodniku je namenjeno Škofji Loki, kot enemu izmed najlepših slovenskih srednjeveških kulturnozgodovinskih mest. Vodnik ne vsebuje samo temeljitih tehničnih opisov poti, ampak nosi poseben literarni pečat, zato se bere skoraj kot napeta zgodba.

Besedilo dopolnjuje okrog 300 izvrstnih barvnih fotografij različnih avtorjev. Vse opisane izletniške točke so označene na orientacijskem zemljevidu na notranji strani platnic.

Ana Marija Miklavčič

Jeremija Kalin (Tine Debeljak)

Velika črna maša za pobite Slovence

Ljubljana : Družina, 2015, 348 str.

»Naša smrt ni več skrivnost!«

V spominskem letu 2015, ob 70-letnici konca 2. svetovne vojne, so pri založbi Družina na pobudo Muzejskega društva Škofja Loka ponatisnili eno največjih slovenskih lirsko-epskih pesnitev. Njen avtor, Ločan dr. Tine Debeljak, je *Veliko črno mašo za pobite Slovence* zasnoval že v času begunstva na jugu Italije, ko je na veliki teden leta 1946 prišel v Rim. Zamisel je takrat zaupal Zorku Simčiču, Vinku Beličiču, Jožetu Peterlinu in Martinu Jevnikarju, uresničil pa jo je leta 1949 v Buenos Airesu, kjer je izšla kot prvo leposlovno delo slovenske poveljne emigracije v Argentini.

V 3500 verzih pesniško opisuje grozo poveljnih pobojev, spominja se vseh pobitih v revoluciji, hkrati pa pretresljivo izraža motiv sprave. Globoko občutenje tragične usode slovenskega naroda je, kljub grozljivim prizorom, prepleteno z upanjem in odpuščanjem.

Pesnitev sledi poteku mašnega obreda, kakor ga določa *Rimski misal*. Zaradi črnega mašnega plašča je ljudstvo obred, ki ga je duhovnik opravil 7. ali 30. dan po smrti oziroma pogrebu, poimenovalo črna maša (maša za rajne). S temi besedami je svoje delo naslovil tudi Debeljak, ki pa je v knjigi naveden pod psevdonimom Jeremija Kalin. Vzrok, da je želel ostati skrit, je bila skrb za njegovo družino, ki je leta 1945 ostala v »komunističnem raju«. S pomočjo mednarodnega Rdečega križa se mu je lahko pridružila šele leta 1954.

Knjigo dopolnjujejo občuteni lesorezi slikarke Bare Remec, Debeljakove sva-kinje, s katero sta delila usodo begunstva. Risbe oziroma načrte za lesoreze je ustvarjala že v Rimu in na poti v Buenos Aires. Tudi Bara Remec je v monumen-talnem delu podpisana s psevdonimom K. Mirtič.

Leta 1955 je Debeljak skice objavil v likovnem albumu *Kyrie Eleison – Slovenski veliki teden*, spremlja jih cikel njegovih pesmi. V Sloveniji smo ponatis te svetle dvojčice *Velike črne maše*, po zaslugi Muzejskega društva Škofja Loka, prvič dobili v letu 2015.

Ponatisu *Velike črne maše za pobite Slovence* je dodan pregled Debeljakovega življenja in dela izpod peresa Helene Janežič, spremlja ga še poglobljena in obse-žna študija ddr. Marije Stanonik, pod naslovom *Neutešeno hrepenenje Tineta Debeljaka*. Grafično podobo *Črne maše*, ki jo je ustvarila Bara Remec, v študiji razlaga dr. Milček Komelj.

Helena Janežič

Memorabilia Locopolitana 23

A glej, na tem polju je obrodil stoteren sad : **zbornik Župnije sv. Jurija Stara Loka**

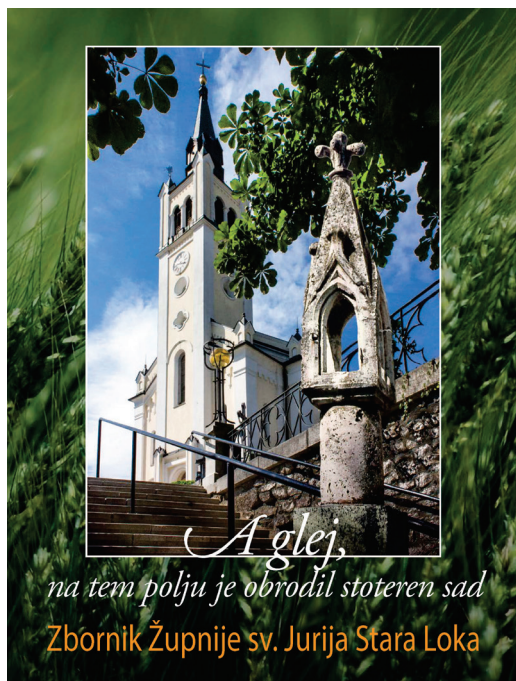
Ljubljana : Salve, 2015, 683 str.

Starološki zbornik je luč sveta ugledal skoraj istočasno z loško obvoznico, a v štirikrat krajšem času. Ideja zanj je namreč začela rasti pred 10 leti, ob izidu starološke kronike, ki nosi naslov Več kot 1000 let. Tako imamo pred sabo zbornik s polja, ki je obrodil stoteren sad. Deset let zorenja, piljenja vsebine in natančnega dela se je odrazilo v 39 tehtnih prispevkih s področij, povezanimi s Staro Loko oziroma starološko Faro. Pri zborniku je sodelovalo 35 avtorjev ter približno 50 posameznikov s svojimi fotografijami. Zaradi velikega števila prispevkov in raznolikosti tem, ki so se jih pisci lotili, je zbornik razdeljen v 8 poglavij.

Uvodnemu delu sledijo geografsko-socialni in drugi pogledi na župnijo, svetna zgodovina, cerkvena zgodovina, umetnostno-zgodovinski pregled, cerkvena glasba, petje in zvonjenje, življenje na Fari v zadnjem desetletju ter poglavje, namenjeno gradivu.

Zbornik predstavlja izredno zanimivo in pestro branje, saj poleg odstiranja strokovnih tem na poljuden način spregovori še o življenju pod okriljem svetega Jurija. Odpira nam oči za prepoznanje in priznanje tega, kar nam je skupno. To pa je tudi osnovni pogoj za razvijanje skupnosti.

Helena Janežič

Naslovnica zbornika: nova cerkev sv. Jurija v Stari Loki. Pred njo je računalniška rekonstrukcija nekdanjega starološkega pokopališkega svetilnika. (fotomontaža)